

MASARYKOVA UNIVERZITA

Úvod do problematiky informačního vzdělávání Standardy a modely

Pravidla brainstormingu

- zákaz kritiky a hodnocení - je zakázáno verbální i neverbální hodnocení nápadů,
- kvantita stojí nad kvalitou - u brainstormingu nehledáme řešení, ale nápady. Často právě jeden z nejšílenějších nápadů se stává podkladem pro řešení,
- všichni jsou si rovni - každý má nárok na vyjádření a nikdo není odsuzován, neexistuje zde horší či lepší účastník,
- vzájemná inspirace - účastníci se mohou inspirovat nápady druhých (je to dokonce velmi doporučeno), používat asociace. Cokoli bylo řečeno, může se stát podkladem pro další nápad,
- určete osobu, která bude zapisovat nápady a řídit diskuzi (brainstorming), tzv. facilitátora.

Informační vzdělávání

- Cesta k informační gramotnosti.
- Není jednorázová akce, ale spektrum aktivit.
- Změna ve společnosti → Změna také ve vzdělávacím systému = Implementace do všech stupňů vzdělávání

Význam pojmu

- Vzdělávání
- Výchova
- Příprava
- Informační přetížení

Gramotnost (literacy)

Schopnost čtení a psaní (resp.použití jazyka pro komunikaci, poslech, čtení, psaní).

IG vychází z obecného principu gramotnosti

- *negramotný je člověk, jehož úroveň ve čtení a psaní je nižší než u devítiletého dítěte (Velká Británie),*
- *negramotný je každý člověk, který není schopen přečíst, napsat a **pochopit** krátký a jednoduchý text týkající se jeho každodenního života*
- *negramotný je každý, kdo dosáhl čtrnácti let a nedokončil 5. třídu základní školy (američtí statistikové)*
- *negramotný je každý, kdo nesplnil požadavek osmi let formální školní docházky (USA, Severní Karolína)*

Gramotnosti

- Počítačová gramotnost
- Finanční gramotnost
- Mediální gramotnost
- Čtenářská gramotnost
- Funkční gramotnost

Informační gramotnost

gramotnosti pro 21. stol. - IG jako zaštitující termín

Funkční gramotnost

Dle mezinárodních výzkumů IALS/SIALS

Funkční gramotnost je definována jako schopnost aktivně participovat na světě informací.

1. gramotnost literární
(schopnost nalézt a porozumět informaci z textu)
 2. gramotnost dokumentová
(schopnost vyhledat a využít přesně definovanou informaci)
 3. numerická gramotnost
(jako dovednost manipulovat s čísly)
- + jazyková gramotnost
(využívat cizí jazyk, především anj)

Výzkum SIALS 1998, byl druhou vlnou Mezinárodního výzkumu gramotnosti dospělých z roku 1994.

Skupiny zemí dle stupně diferenciací vzdělávacího systému	Literární gramotnost	Dokumentová gramotnost	Numerická gramotnost	Průměrná výše celkové funkční gramotnosti	
<i>Mědířerencovaný</i>	Norsko	2,8	3,0	2,9	2,9
	Švédsko	2,8	2,9	3,0	2,9
	Dánsko	2,5	2,9	3,0	2,8
	Finsko	2,8	2,8	2,7	2,8
	USA	2,6	2,5	2,6	2,6
	Nový Zéland	2,6	2,5	2,5	2,5
	Kanada	2,5	2,5	2,5	2,5
	Irsko	2,4	2,3	2,4	2,3
<i>Dířerencovaný</i>	Německo	2,5	2,7	2,9	2,7
	Česká republika	2,4	2,7	3,0	2,7
	Nizozemí	2,6	2,7	2,7	2,6
	Belgie	2,5	2,6	2,7	2,6
	Švýcarsko	2,4	2,5	2,6	2,5
	Maďarsko	1,9	2,1	2,5	2,1
<i>Nevýřerancovaný</i>	Anglie	2,4	2,5	2,5	2,5
	Severní Irsko	2,4	2,4	2,5	2,4
	Itálie	2,1	2,0	2,1	2,1
	Slovinsko	1,8	1,9	2,1	1,9
	Polsko	1,8	1,8	2,0	1,9
	Portugalsko	1,8	1,7	1,9	1,8
	Chile	1,6	1,6	1,6	1,6

Klíčové kompetence

Od 70 let 20 století

Změna ve společnosti = **jaké vědomosti, dovednosti, postoje a návyky jsou zásadní**, aby byl člověk připravený na změny

Pět souborů klíčových kompetencí - (Rada Evropy - 1997)

- Politické a sociální kompetence
- Kompetence vztahující se k životu v multikulturní společnosti
- Kompetence vztahující se k zvládnutí ústní a písemné komunikace
- Kompetence spojené s objevením se společnosti informací
- Schopnost učit se po celý život

Klíčové kompetence

Lidské zdroje v České republice (úiv)

- komunikativní dovednosti, včetně znalosti cizích jazyků;
- personální a interpersonální dovednosti;
- schopnost řešit problémy a problémové situace;
- schopnost využívat při řešení problémů matematických postupů;
- schopnost *využívat informační technologie*, pracovat s informacemi

Zelená kniha (české vzdělávací politiky)

- schopnost se neustále *učit*, otevřenost, samostatnost;
- schopnost *řešit problémy*, činit závěry a dovednost syntetizovat;
- *sociální* dovednosti (kooperovat a týmově spolupracovat)
- *komunikační* kompetence
- schopnost všestranně *zpracovávat informace*;
- širší obecnou vědeckou a technickou vzdělanost;
- široké pochopení dalších problémů (životní prostředí, jiné kultury)

Informační gramotnost

První použití termínu - Paul Zurkowski (1974)

Spousta možností jak definovat

„je přesahem tradičního pojetí gramotnosti a je odezvou na revoluční dobu, ve které žijeme“ (Behrens, 1994)

„Informační gramotnost je schopnost efektivně vyhledávat a hodnotit informace vztahující se k určité potřebě“ (Behrens, 1994)

- Gramotnost pro 21. století
- Vývoj pojmu není ustálený
- Často zaměňováno s počítačovou gramotností
- Příbuzné termíny

(user education, information skills, library orientation, user training)

Definice informační gramotnosti

„Informačně gramotní lidé se naučili, jak se učit.

Vědí, jak se učit, protože vědí, jak jsou znalosti pořádány, jak je možné informace vyhledat a využít je tak, aby se z nich mohli učit i ostatní.

Jsou to lidé připravení pro celoživotní vzdělávání, protože mohou vždy najít informace potřebné k určitému rozhodnutí či k vyřešení daného úkolu.“

(ALA, 1989)

Definice informační gramotnosti

- the ability to solve information problems (ALA, 2000)
- is knowing when and why one *needs information*, *where to find it*, *and how to evaluate*, use and communicate it in an ethical manner (CLIP)
- a mean to “empower people in all walks of life to seek, evaluate, use and create information effectively to achieve their personal, social, occupational and educational goals” (Alexandria Proclamation, 2005)

IG dle IVIG AKVŠ ČR

informační gramotnost = funkční gramotnost + ICT gramotnost

Funkční gramotnost			
Literární gramotnost	Dokumentová gramotnost	Numerická gramotnost	Jazyková gramotnost
Počítačová gramotnost			

+

Etický přístup a právní podvědomí

Kritika konceptu

- ❑ I úplné odmítnutí celé koncepce a pojmu jako takového.
- ❑ Termín nebyl nikdy přesně definován => neexistuje.
- ❑ Existenci řady standardů IG
- ❑ Neměřitelnost IG

České související dokumenty

Strategie celoživotního učení ČR (2007)

Nefiguruje zde pojem IG. „Pouze“ Funkční gramotnost a klíčové kompetence

- řešení problémů,
- používání informačních a komunikačních technologií,
- komunikativní kompetence – cizí jazyky, písemné a ústní vyjadřování,
- kritické myšlení,
- schopnost týmové práce,
- schopnost učit se,
- sebeřízení, sebekontrola,
- environmentální kompetence

České související dokumenty

➔ **Bílá kniha - národní program rozvoje vzdělávání v ČR.**
Pojem informační gramotnost zde nefiguruje

➔ **Státní informační politika ve vzdělávání (ukončena)**

Dílčí cíle:

- Infrastruktura (PC, Internet)
- Informační gramotnost učitelů
 - základní: na úrovni ECDL
 - vyšší: aplikace ICT ve vzdělávání
- Informační gramotnost knihovníků a inf. pracovníků

Evropské související dokumenty

- **Učení je skryté bohatství** - Vzdělávání pro 21. století (UNESCO, Jacques Delors)
- **Boloňský proces** (1999 Bologna)- společné prohlášení ministrů školství evropských států, významné pro VŠ
- **Lisabonský proces** – plán vzdělávání do r. 2010, koncept rozvoje klíčových kompetencí
- **i2010** - A European Information Society for growth and employment (Evropská komise 2005)
- **The Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning** (IFLA 2005)
- **Pražská deklarace** (2003 - National Commission on Library and Information Science and the National Forum on Information Literacy, with the support of UNESCO)

Alexandria Proclamation

- zahrnuje schopnosti **rozpoznat informační potřebu a vyhledat, hodnotit, vytvářet a používat informace** v rámci kulturních a sociálních souvislostí;
- je rozhodující **konkurenční výhodou** jednotlivců, podniků (zejména malých a středních podniků), regionů a národů;
- poskytuje klíč k efektivnímu přístupu, používání a vytváření obsahu na podporu **hospodářského rozvoje, školství, zdravotnictví a lidských služeb** a všechny ostatní aspekty soudobých společností, a tak poskytuje nezbytné základy pro splnění cílů Deklarace tisíciletí a Světového summitu o informační společnosti, a
- **překračuje současné technologie** tak, aby zahrnovala učení, kritické myšlení a interpretačních dovedností

Pražská deklarace

Setkání odborníků v oblasti informační gramotnosti (Information Literacy Meeting of Experts) pořádané

- U.S. National Commission on Libraries and Information Science
- National Forum on Information Literacy za podpory UNESCO

Uskutečnilo se ve dnech 20.-23. září 2003 v Praze

My, účastníci tohoto setkání, kteří reprezentujeme 23 zemí ze všech hlavních kontinentů světa, navrhujeme následující základní principy informační gramotnosti:

Pražská deklarace

Práce s textem

1. Přečtěte text dokumentu
2. Vytvořte mentální mapu dokumentu

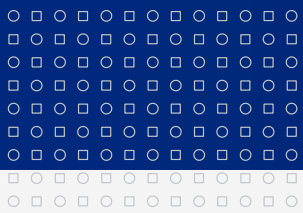
Role knihoven

- Školní, vysokoškolské, veřejné, městské
- Pozice v rámci školy + podíl na chodu školy
- Změny v souvislosti s IV

- Dlouhá tradice - je na čem stavět (bibliographic instruction, library instruction, infromatická příprava)
- Nelze jen změnit obsah kurzů
- Odpoutat se od původního pojetí
- Prvky IV napříč osnovami a studijními
- Samostatné programy

Změna postavení knihovny

- ❖ Více než jen dostupný fond, mění se celková role knihovny
- ❖ Výchozí bod k informacím
- ❖ Jiný vztah k uživatelům - od pasivního nabízení informací k aktivnímu předávání
- ❖ Referenční a rešeršní služby - rozšiřuje se pole působnosti, nové služby
- ❖ I profesní růst knihovníků - třeba nových kompetencí (lektorské, pedagogické, didaktické, softskills atd)
- ❖ **Je toto místo pro konkurenci Google ?**

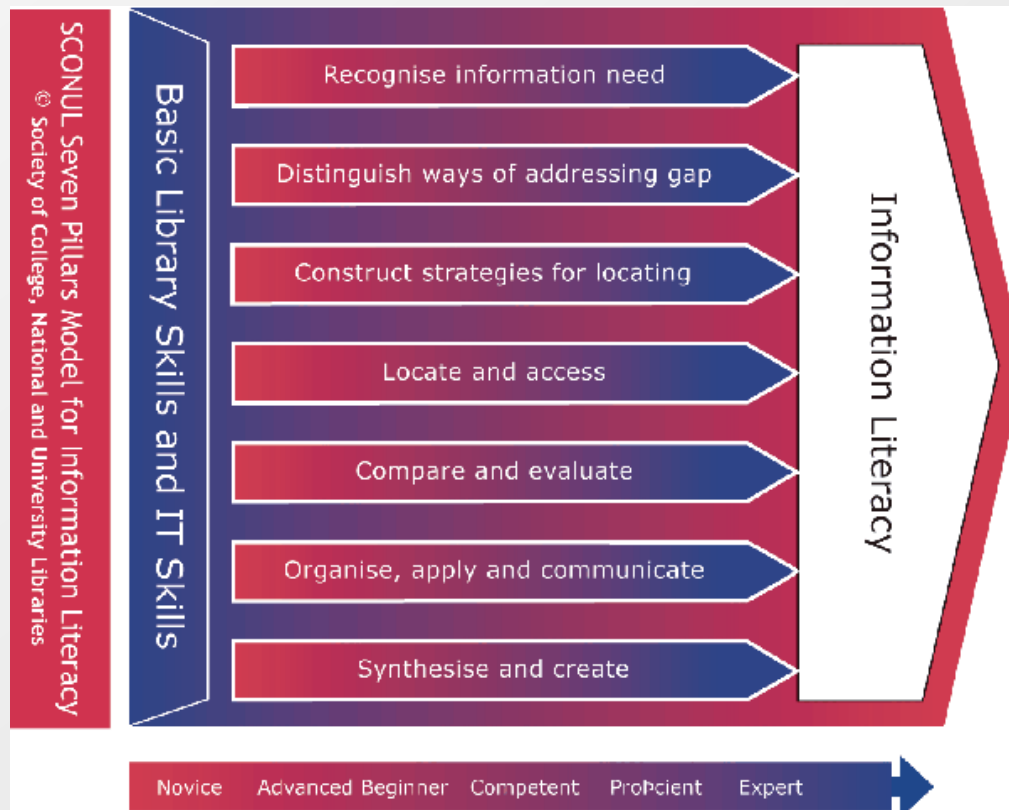
PAUZA ?

Modely IG

- ⇒ Model = zobecněný obsah IG + metoda, způsob výuky
- ⇒ Opakující se obsahy i metody, ale s jinými slovy
- ⇒ Pomůcka pro systematickou rozvahu, co včlenit do obsahu výuky
- ⇒ Modely, standardy = normativní, abstraktní pomůcky pro srovnání

The Seven Pillars of Information Literacy model

BIG6

1. Task Definition

- 1.1 Define the information problem
- 1.2 Identify information needed

2. Information Seeking Strategies

- 2.1 Determine all possible sources
- 2.2 Select the best sources

3. Location and Access

- 3.1 Locate sources (intellectually and physically)
- 3.2 Find information within sources

4. Use of Information

- 4.1 Engage (e.g., read, hear, view, touch)
- 4.2 Extract relevant information

5. Synthesis

- 5.1 Organize from multiple sources
- 5.2 Present the information

6. Evaluation

- 6.1 Judge the product (effectiveness)
- 6.2 Judge the process (efficiency)

Úkol – worksheet 3.13

- Na následujících slidech jsou uvedeny témata Kurzu práce s informacemi.
- Vaším úkolem je přiřadit je do správné kategorie modelu BIG6.

Kurz práce s informacemi 1

1. Definování problému a práce s tématem
2. Informační prameny
3. Informační instituce
4. Rešeršní strategie aneb Jak vyhledávat
5. Elektronické informační zdroje II: Odborné databáze na MU
6. Elektronické informační zdroje III: Volně dostupné odborné zdroje
7. Vyhledávání na internetu
8. Efektivní služby internetu
9. Hodnocení informací a informační etika
10. Jak správně citovat
11. Jak napsat odborný text

Kurz práce s informacemi 2

1. Informační hygiena (ergonomie, závislosti, bezpečnost, ochrana)
2. Informace kreativně (brainstorming, laterální myšlení)
3. Vizualizace informací (brainwriting, myšlenkové mapy)
4. Efektivní čtení (rychlíčtení, jak zpracovat velké množství textu)
5. Kreativní a odborné psaní (jak psát odborné články, citace)
6. Typografie (úprava písemností, typografická pravidla a chyby)
7. Výzkumy (nástroje a zpracování výsledků)
8. Prezentace informací (v čem vytvářet prezentace, náležitosti)
9. Jak obhájit a argumentovat (verbální a neverbální projev)
10. Publikování na internetu (blogy, wiki, CMS, web rychle)

Úkol – worksheet 3.2

- Individuální úkol

Úkol – worksheet 3.2

Skupinový úkol – 3-5 studentů

- School Context – Napsat odbornou esej do předmětu
- Life Context – Jít večer do kina na film ...

Standardy

- ❏ Používají se pro definování cílů, tvorbu sylabu a plánování výuky, měření kvality, hodnocení
- ❏ Slouží jako vodítko pro všechny aktéry v IG (akademici fakulty, knihovníci, další participující strany)
- ❏ Pro různé úrovně, specifické prostředí
- ❏ Obsahují měřitelné indikátory

ACRL standard

Information Literacy Competency Standards for Higher Education

Standard One

The information literate student **determines** the nature and extent of the **information needed**.

Standard Two

The information literate student **accesses** needed information effectively and efficiently.

Standard Three

The information literate student **evaluates** information and its sources **critically** and incorporates selected information into his or her **knowledge base** and value system.

Standard Four

The information literate student, individually or as a member of a group, **uses** information effectively to accomplish a specific purpose.

Standard Five

The information literate student **understands** many of the economic, legal, and social issues surrounding the use of information and accesses and uses information **ethically and legally**.

ACRL standard

Information Literacy Competency Standards for Higher Education

1. IG student je schopen přesně určit a definovat informační potřebu
2. IG student využívá informace efektivně a výkonně
3. IG student hodnotí informace a zdroje kriticky a zahrnuje selektivně vybrané informace do jeho znalostní báze a hodnotového systému
4. IG student užívá informace samostatně nebo jako součást skupiny, využívá je efektivně s jasným záměrem
5. IG student rozumí při práci s informacemi mnoha ekonomickým, sociálním, právním souvislostem a informace užívá eticky a legálně

IFLA standard

A. ACCESS. The user accesses information effectively and efficiently

1. *Definition and articulation of the information need*

- Defines or recognizes the need for information
- Decides to do something to find the information
- Express and defines the information need
- Initiates the search process

2. *Location of information*

- Identifies and evaluates potential sources of information
- Develops search strategies
- Accesses the selected information sources
- Selects and retrieves the located information

IFLA standard

B. EVALUATION. The user evaluates information critically and competently

1. *Assessment of information*

- Analyzes, examines, and extracts information
- Generalizes and interprets information
- Selects and synthesizes information
- Evaluates accuracy and relevance of the retrieved information

2. *Organization of information*

- Arranges and categorizes information
- Groups and organizes the retrieved information
- Determines which is the best and most useful information

IFLA standard

B. C. USE. The user applies/uses information accurately and creatively

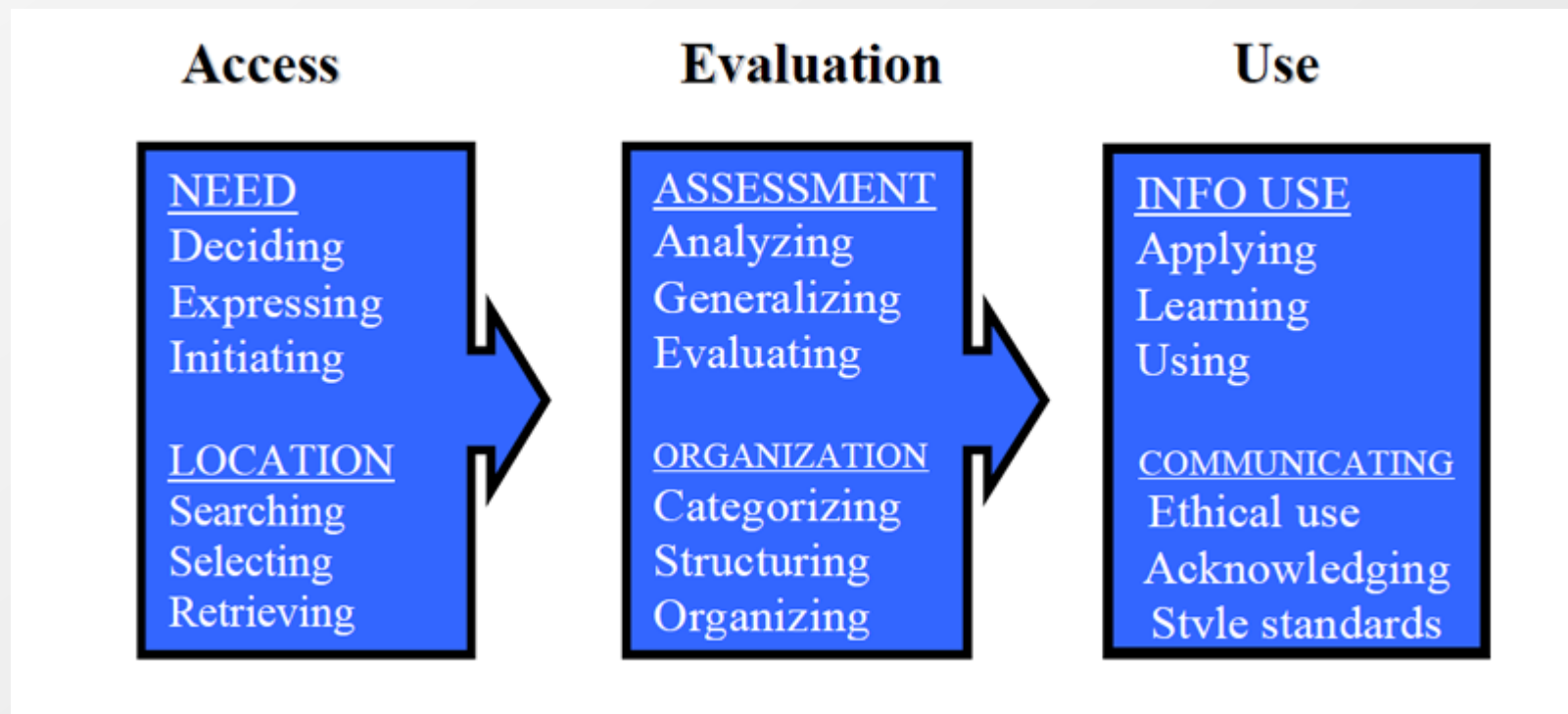
1. Use of information

- Finds new ways to communicate, present and use information
- Applies the retrieved information
- Learns or internalizes information as personal knowledge
- Presents the information product

2. Communication and ethical use of information

- Understands ethical use of information
- Respects the legal use of information
- Communicates the learning product with acknowledgement of intellectual property
- Uses the relevant acknowledgement style standards

IFLA standard

Standard informační gramotnosti vysokoškolského studenta

Týkají se pouze jeho studia a odborné práce v oboru. V tomto smyslu informačně gramotný vysokoškolský student:

- je schopen **porozumět odborným textům** svého studijního oboru, **abstrahovat** z nich podstatné myšlenky a zároveň sám **psát odborné texty** s využitím poznatků z informačních zdrojů, které **cituje** s ohledem na autorský zákon a podle zásad tvorby bibliografických citací,
- **zná a sleduje klíčové informační zdroje** svého studijního oboru, na základě pokročilých způsobů vyhledávání a s ohledem na právní i morální aspekty této činnosti z nich umí **získat relevantní informace** a takto vyhledané informace různého typu a formátu organizuje a uchovává pro další využití při své odborné práci,

Standard informační gramotnosti vysokoškolského studenta

- **využívá prameny** numerických a technických informací, vyhledává a zpracovává numerická a technická data a používá je při své odborné práci,
- **ovládá mateřský jazyk** a dokáže se v něm **slovně i písemně vyjadřovat**, zná a používá odbornou terminologii svého studijního oboru v mateřském i cizím jazyce, zejména **angličtině**, na úrovni potřebné k práci s odbornými i odbornými informačními zdroji a komunikaci v rámci komunity daného oboru,
- používá běžně dostupné **informační a komunikační technologie** potřebné k vyhledání, získání, zpracování a prezentaci informací (různého typu a formátu), které se týkají jeho studia a odborné práce,
- je si vědom **morálních a právních aspektů** využívání informací a pracuje s informacemi v souladu s autorskou etikou a autorským právem.

© 2004, 2007 Odborná komise IVIG Asociace knihoven vysokých škol ČR

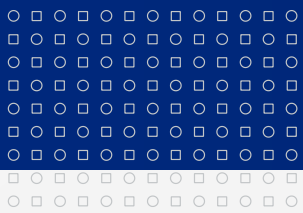
PRAKTICKÝ ÚKOL

Vytvořte 3 skupiny
Máte celkem 30 minut

Navrhnout standard IG studenta oboru ISK

- nedělejte jej teoreticky, ale co nejvíce prakticky a názorně -
- konkrétní znalosti, nástroje, aplikace, informační zdroje atd. -
 - Pročtěte standard a vycházejte z něj – 5 minut
 - Brainstorming na pomocné papíry - 15 minut
 - Finální standard vepište na velký papír – 5 minut
 - Vytvořte model tohoto standardu – 5 minut

Prezentace a zhodnocení

Děkuji za pozornost.

